

Inleiding

In onze familie circuleren sinds lang enige copieën van een stukje autobiografie die onze voorvader, de eerste arts uit een rij, Pieter Klazes Pel, geboren in 1797, geschreven heeft. Het is niet bekend wanneer hij dit schreef, in ieder geval na 1821. Het handschrift is goed leesbaar maar ik heb toch gemeend het verhaal maar over te tikken ter wille van de leesbaarheid. Het is wel letterlijk overgenomen, compleet met de interpunctie, soms voor onze begrippen verrassend hoofdlettergebruik, etc. Pel schrijft geheel in de 3^e persoon, dit zal wel gebruikelijk geweest zijn in die tijd (of erfelijk?) : zijn vader heeft ook een uitgebreid verhaal geschreven over de familie en zichzelf in de 3^e persoon.

Pel beschrijft vooral hoe hij zijn opleiding tot geneesheer, de titel arts bestond nog niet, verliep en hoe hij examen deed in Leeuwarden en zich vestigde te Oenkerk. Verder moet u het verhaal maar zelf lezen.

De voetnoten en cursief gedrukte tekst zijn van mijn hand.

In het blad Amstelodamum van jan/feb 1974 is dit verhaal uitgebreid besproken en deels letterlijk aangehaald.

Enige verdere achtergrond

Pel was een zoon van Klaas Pieters Pel, deze was een zoon van een molenaarsgeslacht te Leeuwarden, ontworstelde zich aan zijn voorgeschiedenis, wist door hard werken en veel studeren het tot een administratieve loopbaan te brengen en hij eindigde als Gemeenteontvanger te Drachten.

De opleiding tot geneesheer geschiedde door zelf lessen te volgen bij goede leermeesters en indien voldoende kennis vergaard te hebben, examen te doen bij een Provinciale commissie. Amsterdam bv. had nog geen universiteit, daar kon je dus geen examen doen. Friesland had van oudsher een universiteit te Franeker maar deze liep heel slecht en werd in 1811 op bevel van de Fransen gesloten en later nooit heropend.

Pel verhuist in 1821 naar Dragten, wordt daar geacht burger: dokter, gemeenteraadslid, wethouder en vooral: hij doet uitgebreid aan landontginning. Er is naar hem een (nieuwbouw) straat genoemd

Concreta historia vitae currentis P. K. Pell.
Nat. 4 Februarii 1798

		Deel der elden
3803 tot 3807	Daags op de dorpsschool te Dragten onder de leiding van Jozep. M. van den Broek. veelty des avonds gewete les in schryven lezen in cyferen	van 5 1/2 jaar tot 10 1/2
3807 tot 3833	By den Embrek Predikant Zoutkleid te Dragten les in 't Latyn. Gnostische en oude Geschiedenis. gewarende een jaar wees twee kisten en 't Fransch by den Doope gezonden Predikant J. Mantenus te Dragten. in den tusschen tijd altyd schryven en kopiteren by Vader op 't Kantoor	van 10 tot 13 1/2 jaar
3833 tot 3834	By J. E. Baas Hattelands Zoonen Koel en Verlofskundige te Dragten, voo middags en de Apotheek beoefenen, avonds les in de ontbiede en 't tusschen van den vasmak, en de phisica en het tekenen, En na diens dood nog twee jaren by J. Posthumus Zoon Koel en Verlofskundige te Drag ten de lessen voortnamelyk in de fysica en de tekenende voortgezet.	van 14 tot 17 jaar
3834 tot 3837	In 't laatste van 1844 naar Amsterdam verhuisden en aldaar twee jaren by J. van der Aent Zoon Koel en Verlofskundige en de Collegien	van 17 1/2 tot 20 1/2 jaar

Concreta historia vita curriculo P.K.Pell

Nat. 4 Februari 1797

1803 tot 1807	Daags op de dorpsschool te Dragten onder leiding van Foppe M. van den Broek. Veeltijds avonds private les in schrijven lezen en cijferen	ouderdom van 5 ½ jaar tot 10 ½....
Van 1807 tot 1811	Bij den Emerit. Predikant Zoutkloeck te Dragten les in 't Latijn, Grieksch en oude Geschiedenis Gedurende een jaar weeks twee lessen in 't Fransch bij den Doopsgezinden Predikant J.Plantenses te Dragten. In den tusschentijd altijd schrijven en kopiëeren bij Vader op 't kantoor	van 10 tot 13 ½ jaar
1811 tot 1814	Bij F.E.Beek Plattelands Genees-Heel- en verloskundige te Dragten 'svoormiddags in de Apotheek Recepteren, avonds les in de ontleed- en Natuurkunde van den mensch, in de phisica en het teekenen, en na diens dood nog twee jaren bij S.Posthuma Gen-Heel en verloskundige te Dragten de lessen voornamelijk in de Genees en Heelkunde voortgezet	van 14 tot 17 jaar
1814 tot 1817	In 't laatst van 1814 naar Amsterdam vertrokken en aldaar drie jaren bij A. van der Hout beroemd Heel- en Verloskundige die Collegiën hield over den geheelen omvang Van de Genees- Heel en Verloskunde alle de lessen getrouw	Van 17 ½ tot 20 ¾ jaar

waargenomen en tevens die van ProfesSor Vrolijk bezocht hebbende, heeft P in 1817 te Leeuwarden het examen gedaan.

Toen P te Amsterdam kwam is hij dadelijk bij den Chyrurg Mulder¹ in de Nes komen wonen, alwaar hij ligte heeldkundige werkzaamheden moest verrichten en tevens baardscheeren, waarvoor hij kost en inwonig genoot, tegelijk wende hij zich op raad van Profess. Vrolijk tot den Heer vd Hout² om tot diens collegiën toegelaten te worden, hetgeen hem, na een voorafgaand tentamen, dadelijk gelukte en zoo heeft hij met nog 12- 14 andere jongelieden die reeds 2-3 jaar de collegiën van vd Hout waren gevolgd, onafgebroken aldaar de lessen waargenomen.

De inwoning bij Chyrurg Mulder alwaar P overigens best behandeld werd stond hem toch slecht aan, omdat het drukke baardscheren, dat hij nog met twee jongelingen, die buiten huis woonden en waaronder hij de Primus heette, moest verrichten, hem te weinig tijd voor de studie overliet en de lessen bij Professor Vrolijk zelden kon waarnemen. P. deed daarom pogingen om bij den Heer vd Hout, die gemeenlijk een leerling als Adsisistent bij zich in huis had wonen als 2^e adsisistent opgenomen te worden, de Heer vd Hout scheen aanvankelijk hiertoe geen ooren te hebben, tot hij eindelijk op een avond bij het einde van een Collegie hem verzocht een oogenblik na te blijven en toen deed hij P het voorstel, bij hem in huis te komen wonen en zolang als 2^e adsisistent werkzaam te zijn totdat de 1^e adsisistent vertrok die voornemens was met een half jaar examens te doen en als dan diens plaats in te nemen. Tegen betaling van f.75 in 't kwartaal, zou P. genieten kost inwoning vrije kamer en het bijwonen der Collegies, waartegen P. moest waarnemen de kleine heeldkundige praktijk aan huis, en het Burger Weeshuis en bij een uitgebreide Zieke-Bus, waarmede zijn tijd doorgaans van 8 tot 1 uur middags gemoeid zou zijn en zoo dit aangenomen werd, kon P reeds met 14 dagen komen. P. nam dit

¹ AMS: Chirurgijn Johan Pieter Mulder was chirurgijn van de oude soort. Deed in 1780 op 32 jarige leeftijd gilde-examen, was dus in 1814 66 jaar oud

² AMS: Anthonie van den Hout, geb.in 'Gravenzande in 1782, werd op 5 juni 1809 in A'dam toegelaten als medicus

voorstel aan onder goedkeuring van zijn Vader, die daaraan zijn volle adhaesie schonk en in een brief aan vd Hout bekrachtiging verleende.

Doch nu scheen het moeyelijkste nog ten achteren! Toen P. dan den Heer Mulder te kennen gaf dat hij plan had van betrekking te veranderen en met 14 dagen zijn woning wenschte te verlaten, vroeg Hr. Mulder waarom? P. gaf nu aan geen baardschraper te willen zijn, waartoe hij in zijn tegenwoordige betrekking scheen veroordeeld te zullen worden en daarom een betere gelegenheid tot bereiking van zijn doel had gevonden. Nu stoof dat mannetje (hij was klein van persoon tamelijk pedant en arrogant tevens) zoo geweldig en vurig op en gaf in vrij krasse termen en met een vloed van woorden te kennen en P. minstens niet dan na drie maanden uit zijn dienst te willen ontslaan; Juffrouw Mulder echter, eene zachtvaardige en verstandige vrouw bragt haar man met eenige woorden tot bedaren. P. ging zonder verder spreken aan zijn werk en zoo dreef deze storm voorbij! Door tusschenkomst van Politie CommesSaris de Heer Sepp, een braaf en beminnelijk mensch, die door gelijkgezinde Godsdienstige richting, inzonder met Juffrouw en hare dochters (Mennonieten) dáár een vriend des huizes en meermalen een gesprek met P. had aangeknoopt, kwam de Heer Mulder in een gunstiger stemming jegens P. niet dat hij van een bijtende Wolf veranderde in een zachtzinnig lam maar hij nam het air aan van laissez-allen.. Ondertusschen gaf Juffrouw Mulder met een dag of drie aan P. te kennen: dat Mijnheer P.'s belang niet zou in de weg staan en zij wel geloofde, dat Mijnheer P op den gevraagden tijd niet zou verhinderen te vertrekken etc.etc. ook had P spoedig daarna een gesprek met den Heer Sepp, waarin deze hem zoo veel te kennen gaf dat men geen plan had zijn goede bedoelingen eenigermate te dwarsbomen. Tevens hoorde P. al spoedig dat op den bepaalden dag van zijn vetrek een plaatsvervanger voor hem zou optreden. Nadat P. voormiddags van den bepaalden dag zijne werkzaamheden verricht had en de Heer Mulder zeker voorbedachtelijk wat langer dan gewoonlijk in 't koffiehuis vertoefde verliet P het huis van de Heer Mulder, na van Juffrouw Mulder en hare beide dochters vriendelijk afscheid genomen te hebben, waarop hij zich vestigde bij de Heer vd Hout in de Langebrugstraat bij den Binnen Amstel alwaar hij nagenoeg 2 ½ jaar onafgebroken en tot wederzijds genoegen is werkzaam geweest.

Als P. later den Heer Mulder een enkele keer op straat tegenkwam dan groette P. hem zeer beleefd, maar Mulder zag hem nog steeds als een brombeer aan en toonde zoo geheel tot het Pygmeisch geslacht te behooren.

De Heer vd.Hout was een geheel ander mensch, vol van studie, een man van wetenschappen, ernstig, ingetogen doch liberaal en vriendelijk van aard, hij liet geen uur op den dag verloren gaan, zijn praktijk nam bestendig toe, in het opereren en inzonderheid in de Verloskunde maakte hij, ofschoon nog jong (omstreeks de 30 jaren), reeds grote naam, hij behoorde tot de Remonstranten, was vrije Maçon³ en een groot Vriend van Prof. Vrolijk; Zijn Echtgenoot een paar jaren jonger dan hij was een flinke huishoudster, zij had iets scherp en bits over zich was spoedig geraakt en wat driftig van aard, zij beleed de Roomsche Godsdienst en hield zich vrij streng aan de uitwendige regelen dier kerk. Bij mijn komst ten hunnent hadden Ze een dochtertje van Zeven jaren oud, zijnde hun eerstgeborene, en een zoontje van twee jaren, tusschen welke beiden een jongetje overleden was, gedurende mijn verblijf bij hen is hun nog een kind geboren. Zoo het mij voorkwam was bij het aangaan van hun huwelijk de voorwaarde gesteld: als hun eerste kind een jongetje was zou de Vader en een meisje de moeder over de Godsdienst van alle kinders kunnen beschikken, zodoende kwamen alle hunne kinders aan de Roomsche Kerk. Ik meende nu en dan de opmerking te maken dat deze uitkomst omtrent de kinders de Vader pijnlijk aandeed.

De leefregel in huis was stipt, morgens 7 ½ uur boterham met koffij tot ontbijt, 2 ½ uur middagmaal, avonds 10 ½ uur boterham met thee, zoolang Pel tegelijk met de andere adsistent leerling bij den Heer vdHout bleef werd deze gewoonte streng gehandhaafd, zoodra Pel er na verloop van vier maanden alleen was, werd hem tusschen beide menige versnapering op zijn kamer gebracht. _____ Reeds toen de oudste adsistent-leerling er nog was en nadat Pel onder geleide van dezen ongeveer 6 weken de praktijk mede waargenomen had, oefende P. meest altijd geheel alleen de Praktijk uit terwijl zijn mede adsistent alzoö bij zijn studies voor 't examen kon blijven. ____ Na diens vertrek kreeg P. een nog geheel groenen adsist. leerling bij zich, een 16 jarige

³ vrijmetselaar

Jongeling uit 't Geref. Burger. Weeshuis, Willem Ludeking genaamd, deze hield zijn inwoning in en kreeg zijn geheel onderhoud uit 't Weeshuis en was vlugge en flinke jongen, die de wees-heeren tot het heilkundig vak wenschten opgeleid te hebben. Van P. ontving hij gedurende diens verblijf bij den Heer vdHout 4 a 5 maal in de week les in 't latijn in de ontleed- en natuurkunde, heeft later van de Heer vdHout les ontvangen en de collegies waargenomen en na te Amstredam geexamineerd te zijn eene bestemming naar Oostindie gekregen akwaar hij als militaire arts een uitmuntende carrière en naam gemaakt heeft. _____ P. stond gemeenlijk morgens niet later dan te 6 a 6 ½ uren op. Hij studeerde dan tot hij te 7 ½ uur aan 't ontbijt geroepen werd ____ zijn kamer was op de 3e verdieping ____ van 8 tot 9 ½ was hij in huis werkzaam tot kleine heilkundige hulp voor de leden der ZiekenBus om te 10 uren in het Burger Weeshuis te zijn alwaar hij gemiddeld 1 ½ uur werkzaam was, waarna hij bij de hulpbehoevende leden der Ziekte Bus de noodige bezoeken aflegde, terwijl hem dan tusschen beide gewoonlijk tijd overbleef om voor 2 uren de merkwaardige voorvallen, operatie etc in het Binnen Gasthuis (Stads-Ziekenhuis) bij te wonen, zoodat hij na het middagmaal meestijds ongestoord zich kon toewijden aan de studie en het bezoeken der Collegies welke hij bijna nimmer verzuimde. Meesttijds ging P niet voor 12 uur te bed en heeft bij zijn studie menig kaarsje voor eigene rekening verbrand daar Mevrouw vdHout niet gedoogde dat men langer dan tot Elf uren van haar kaarslicht gebruik maakte _____ Uitspanningen heeft P te Amsterdam niet anders genooten dan het bezoeken van de Hollandsche Comedie en van het mechaniek toneel⁴ en zomers zondag namiddgs in gezelschap van een zijner vrienden het bezoek van een der Buitens van de stad waar volks-vermakelijkheden georganiseerd waren. In het laatste jaar hield hij met nog andere 8 van zijn meestgevorderde medeleerlingen éénmaal in de week een colloqium medic.chirurg. dit mocht niet langer duren dan 2 ½ uur en onder het gebruik van een kopje thee, bij deze zamenkomsten werd het voorzitterschap beurtelings waargenomen door een V.Erpecum, een adspir Examinandus, later benoemd tot 2e chirurg in het Buiten Gasthuis te Amsterdam en door Pel, telkens werd in iedere bijeenkomst het te verhandele in eene volgende vastgesteld en door de fungeerende voorzitter met een kort woord ingeleid, dit was een zeer nuttige

⁴ Niet leesbaar: Pfeiffers?? Pfeiffer, François Joseph junior, was een bekend decorontwerper in Amsterdam

oefening, waarbij het wel eens warm toeging. _____ Pel had zich een strenge tijdverdeling gesteld waarin onder anderen weeks voor latijn en fransch een half en voor hoogduitsch 1 ½ uur tot repetitie en studie voorkwam, terwijl zondags een paar uren aan het lezen der H.Schrift gewijd werden. Door het nauwgezet volgen der tijdverdeling bleef P geen tijd over om elders uitspanning te zoeken waar toe hij dikwerf door zijn mede Studiosi uitgenodigd werd, ook liet zijn beurs geene wilde sprongen toe.

1817 In Julij verklaarden de Heer vdHout en Prof Vrolijk beiden P bekwaam een voldoende examen te kunnen afleggen als Plattelands en ook als Stads- Heelmeester, doch beide Heeren wisten ook bij ondervinding dat het jongelieden destijds uiterst moeyelijk viel bij de Friesche CommisSie een gunstig Examen af te leggen wanneer zij te Ams. Hunne studiën hadden volbracht, het examen werd door allerlei chicanes bemoeijelt en toch moesten zij door de Friesche comm. geexamineerd worden wilden ze in Friesland de praktijk uitoefenen. Men meende, en zeker niet ten onrechte, dat de friesche comm. langs zoodanige weg de Geneeskundige school te Franeker⁵ wilde bevoorrechten en de friesche jongelingen als 't ware dwingen aldaar hunne studiën te volbrengen. Ik meen dan ook dat P de laatste is geweest van hen die bij de friesche Comm. geexamineerd zijn zonder anders dan te Amst gestudeerd te hebben. Men studeerde nog wel te Amst. Maar liet zich dan het laatste jaar te Franeker als student inschrijven en hield daár eenige Collegies, zoo behoefde men voor geen⁶te vrezen, ook de Opvolger van P bij de Heer vdHout, een Fries van de Joure Willems genaamd, volgde dezen weg en alles was in orde! _____ Om P nu zoo veel mogelijk te wapenen tegen een ongunstigen uitkomst van het examen bij de friesche Comm. werd besloten: dat P zijn studien te Amst. Nog met den meesten ijver tot October zoude voortzetten, als wanneer de Gen. Commissie in friesland weder zitting hield tot het afnemen van examens, Zoo gezegd Zoo gedaan!

⁵ De universiteit te Franeker was reeds 6 jaar eerder opgeheven, kennelijk bestond er nog wel een medische school

⁶ Moeilijk leesbaar: korf?

1817 den 27 October deed P. met goed gevolg het examen in de Gen.Heel en Verloskunde voor het Platteland te Leeuwarden, alle leden der Comm. waren tegenwoordig_____

Nadat P. zich schriftelijk tot het examen had aangegeven, vervoegde hij zich al spoedig bij den President der Gen.Commissie, den Heer Vitringa Coulon Med Docter te Leeuwarden ten einde te vernemen op welken tijd hij examen zou doen en welke stukken daarbij moesten worden overgelegd, al dadelijk zeide hem de Heer Coulon: "ik heb uw verzoek tot examen ontvangen en gezien dat gij dit in de drie vakken tegelijk verlangt te doen, doch ik raad u dit sterksten af, de jongelui laden doorgaans te veel hooi op de vork, het examen in de Genees- en Heelkunde valt de meesten zwaar genoeg, als gij zoo gelukkig zijt dat eerst gedaan te hebben kunt ge met een half jaar of later terugkomen om het in de vroedkunde te doen, wijzig daarom uw verzoekschrift" op P bedenkingen daartegen voegde de Heer Coulon hem stotterend en met drift tegemoet: "ga je gang dan maar, doch het zal je berouwen mijn raad niet opgevolg te hebben".

Gelukkig heeft Pel er echter nooit berouw van gehad!!

Toen ging P. naar de secretaris der Gen.Commissie den Heer Fokkema Doctor in de Genees en Verloskunde, aan wien ook gewoonlijk het praktische gedeelte van het verloskundig examen opgedragen was; na minzame ontvangst aldaar deelde P dien heer zijn wedervaren bij den Presid. Mede, och, zei deze met een glimlach "daar moet gij u niet te zeer over verontrusten, ik ben volstrekt niet tegen het doen van examen in de drie vakken in eens, als men maar klaar voor de zaak is, daar komt het op aan!" —P gaf zijne bezorgdheid te kennen en zou graag voorafeens getenteerd te willen zijn, doch daartoe geen geschikt persoon te kennen dan de heer Fokkema die hij met zoodanig verzoek niet durfde lastig vallen. De Heer Fokkema toonde er zich toe bereid en gaf twee avonden op daartoe bij hem aan huis te komen, na afloop van het tentamen, dat ieder avond een paar uren duurde, gaf ZEd P te kennen zijn ingediend verzoek tot examen niet behoeven te wijzigen en tevens hoop op een gunstigen uitkomst. De Heer Fokkema is mij later altijd een hulpvaardige vriend en raadsman gebleven!

Het examen ging goed, Pel was tamelijk vrijmoedig, inzonderheid toen het onderzoek en Ontleed- en Natuurkunde, dat door Prof Ends gehouden werd, zonder eenige de minste hapering afgeloopen was; ook in de Heelkunde, waarin een der Franeker Heeren examineerde, werd geen vraag door P. onbeantwoord gelaten,

toen de examiner gedaan had, zei de President tot P.: “gij hebt daar straks van een beklemd breuk gesproken, waarbij de herniothomie zou aangewezen zijn, kunt ge mij ook zeggen, hoedanig deze operatie dient te geschieden?” P. merkte dat de overige leden eenigszins glimlachten bij deze vraag van den President (misschien omdat zij niet zoozeer tot het tegenwoordig examen behoorde) P. gaf dadelijk en vrij nauwkeurige beschrijving dier operatie en toen hij het geval voorstelde dat de annulus moest verwijdd worden, deed hij de opmerking dat zulks met groote voorzichtigheid moest plaats hebben, teneinde de art.epigastr. niet te kwetsen en men daarom vooraf zoo veel mogelijk zich van de loop dier arteria moest vergewissen vermits die loop door de verschillende richting van het uitgezakte ingewand doorgaans gewijzigd werd, waarbij P tevens deze verschillen de richting aangaf enz.enz. Spottenderwijs zei de President dat is wat nieuws! Terwijl hij zich tot de overige leden wendde: weten de Heeren dit nieuws wel?—de Heeren zwegen terwijl twee hunner een ontkennende beweging maakten, waarop de president aan P. vroeg: waar hebt gij dat opgediept? P deelde nu mede zulks onlangs uit een voor kort uitgekomene verhandeling van Prof. Hesselbach⁷ gelezen te hebben en het horen bevestigen door Prof.Vroliek en den Heer vdHout een beroemd breuk-operateur. De President scheen min of meer bedremmeld, Pel zette intusschen de beschrijving der operatie voort, wees nog op eenige punten die volgens Hesselbach dienden in acht genomen te worden , waarop de President haastig zeide:”kom,kom wij zullen maar eindigen, gij voert ons geheel op een Hesselbachiaansch terrein” daarmede was het heilkundig examen afgeloopen.

Nu was de pathologie en therapie aan de beurt, President Coulon was hier de Examiner, misschien nog wrevelig over het geleden echec bij de breukoperatie, kwamen zijne vragen er zoo stotterend en onverstaaenbaar uit dat ik⁸ gedurig moest verzoeken de vraag nog eens te mogen hooren, P bleef hem geen antwoord schuldig, na nog een drenkeling behandeld te hebben vroeg hij uiteindelijk wat zult gij doen, als gij bij een lijder aan cholera geroepen wordt? Dit kwam er zoo stotterend uit dat P het niet verstond en daarom de

⁷ Franz Kaspar Hesselbach , (1759-1816) Duits chirurg die boek schreef over de chirurgie van de liesbreuk

⁸ Hier verschrijft P. zich: de enige plaats waar hij in de 1^e persoon schrijft

herhaling der vraag verzocht, dat maakte het niet beter, driftig en nog onduidelijker werd de vraag herhaald. P antwoordde toen, zoodanige ziekte ken ik niet, de President hernam “die moest je kennen” Professor Ends zei daarop tot P “de President bedoelt het Kort (*of Bort?*)” waarop P liet volgen: die ziekte is mij niet onbekend! En na het voornaamste hare behandeling opgegeven te hebben eidge dit onderzoek. __ Toen begon een der Apothekers zijn onderzoek uit een grooten zak met simplicia waarin ook enkele chemicalia, doch merkte al spoedig dat P in dat opzicht op geen geheel onbekenden grond stond en niet te vergeefs 2 ½ jaren in de Apotheek te Dragten was werkzaam geweest, dit onderzoek liep dan ook spoedig af en daarmede het examen als Plattelands Gen en Heelkundige afgedaan, waarop P verzocht werd het vertrek voor een oogenblik te verlaten. P. ging naar het Zweetkamertje dronk daar een glas koud water en werd dadelijk weder binnen verzocht, de pauze had zeker niet langer dan 4 minuten geduurd. __ Toen Pel binnenkwam verzocht de President hem te gaan zitten zullende men met het verloskundig examen beginnen. Dit woord van den President stortte P een ongekenden moed in. Ei, dacht hij: nu is het zeker dat hij toegelaten zal worden als Genees- en heelkundige, waarom hem anders het verloskundig onderzoek te doen ondergaan?!

Voor het theoretische gedeelte der Vroedkunde had P een flinke examinerator in Dr. Banga, in het Practische was Dr. Fokkema, de secretaris der comisie, de examinerator met toepassing op de fantôme, bij beiden liep het zeer gunstig af. Toen de Heer Fokkema gedaan had zei hij: ik ben voldaan wenschen de Heeren ook nog iets te vragen? De President doet opmerken: dat het examen niet volledig is zoo er geen instrumentale verlossing op de fantôme verricht werd, de heer F antwoordt dat hem uit de gegeven proeven genoegzaam gebleken is dat P met de instrumenten bekend is en ze weet te gebruiken __ de Heer F. had bij dit gezegde zeker ook voor de geest hoedanig de instrumenten bij het gehouden tentamen door P gebruikt waren __ ook heb ik de instrumenten hier niet vervolgd de Heer F. dan moet gij ze laten halen, waartoe ook dadelijk order gegeven werd. Nu zei de Heer F tot P. wel aan, eerst een glas wijn en met een reikte hij Pel een roemer wijn toe __ de Heeren gebruiken onder het verloskundig examen een glas wijn en dan zullen wij eens wat praten over de verschillende toestanden waarin het kind bij de geboorte verkeert, inmiddels zullen de instrumenten hier wel zijn. P dronk 't glas in eens leeg, een tweede werd hem aangeboden waarvoor hij echter heuschelijk bedankte,

onderwijl P nog druk bezig was met de behandeling van een schijndood geboren kind, werd de hem reeds uit het tentamen bekend geworden nette instrumentenkist op de tafel gezet, door den Heer F ontsloten en P ieder der instrumenten voorgesteld, hun naam en hoofdoel gevraagd, toen de pop in de fantome geplaatst, intusschen stond de president op, lag zijn pijp neer, plaatste zich met het bovenlijf op het bovenste der fantome terwijl P merkte dat hij de rechterhand er zachtjes inschoof en met den linkerarm een en ander dekte zeggende: de fatome onder P tangoperatie te zullen steunen en vasthouden. Nadat de Heer F het geval had gesteld dat de verlossing door de tang dient te geschieden verzocht hij P haar daardoor te termineren er bijvoegende zich als handlanger daarbij aantebieden. Uit drie tangen had P keus, hij nam om aangevoerde redenen die van Siebold en na hare voorbereiding mede gedeeld te hebben bracht hij ze volgens de regels der kunst binnen, dat ging eer gemakkelijk, zij lag vast en sloot flink zoo dat de ontwikkeling van het kinderhoofd een weinig draaiende zonder veel moeite te volbrengen scheen, maar in plaats van dat ondervond P een tegennatuurlijken tegenstand en schreef deze toe aan de hand van den President, ja, door een grootere draai aan de tang te geven, werd hij daarvan ten stelligste overtuigd waarom hij besloot eensklaps al zijn kracht op de extractie uitte oefenen, dit geschiedde dan ook met het gevolg dat de pop naar buiten vloog, op de grond viel en Heer President een diepe buiging maakte, allen zwegen, de beide naast Pel zittende leden lachten, de President was intusschen duivelsch, misschien over het mislukken van zijn Coup de main, misschien over de malle figuur die hij gemaakt had en die veel overeenkomst had met de diepe reverence welke toneellisten nu en dan voor 't publiek maken; misschien doch waartoe meer! De President ontlaste in drift zijn ongenoegen over het⁹ door P aangewend en verklaarde de tangverloosing totaal mislukt, P gaf ZEd te kennen dat zoodanige krachtige handeling bij een levende vrouw niet zou te pas komen vermits men dáar nimmer zulke hindernissen zou ontmoeten. Hiermede was dit incident en tevens het examen afgelopen en werd P verzocht zich eenige oogenblikken te verwijderen. __

⁹ Niet leesbaar

P ging weder naar het zweetkamertje en het duurde langer dan een kwartier eer hij weder binnen gevraagd werd toen werd hem zijne toelating als Plattelands Gen-Heel- en Verloskundige medegedeeld en dadelijk als zodanig de Eed afgenomen; waarna de Secretaris F. te kennen gaf P eerstdaags de diploma en andere stukken te Dragten te zullen zenden.

P begaf zich dadelijk naar zijn logement en na aldaar een boterham gebruikt te hebben naar bed, waarop hij een zeer rustigen en verkwikkende nacht doorbracht en s morgens naar Dragten marcheerde.

Het examen heeft van 4 tot 10 $\frac{3}{4}$ uur geduurd!

Eenige dagen na het examen ontving P van de Heer F. de beloofde stukken met een felicitatiebrief waarin Zed hem den raad gaf zich zoo spoedig mogelijk te Oenkerk in Trienwouden te vestigen en om nadere inlichtingen deswege te nemen zich te vervoegen moest bij den Heer van Heemstra aldaar met wien hij reeds over Pel gecorrespondeerd had. P ging dan ook spoedig de zaken te Oenkerk verkennen, vervoegde zich daartoe eerst te Oudkerk bij den ouden (82 jarigen) Miene Ulbes Noordenbos rustend Heel en Vroedm, deze oude man maar inzonderheid diens veel jongere vrouw gaven met de meeste welwillendheid alle die inlichtingen welke P verlangde daardoor kwam hij te weten: dat zij een zoon hadden thans groot greidboer¹⁰ woonende aan de Dokkummer Ee, een goed uur van Oenkerk, deze had tot voor ongeveer anderhalfjaar te Oudkerk gewoond, daar en in geheel Trienwouden de praktijk als Gen-Heel- en Verloskundige uitgeoefend en bij zijn vertrek die praktijk overgedragen aan den Medic. Docter en Vroedm Nauta, die thans te Oudkerk woonde, doch niet het volle vertrouwen genoot waarom hun Zoon Noordenbos gewoonlijk tweemaal in de week kwam en ten hunnen huize was tot consultatie.....Docter Nauta werd gezegd veel spiritualia te gebruiken!__Uit een en ander kwam het P niet aanmoedigend voor zich te Oenkerk te vestigen, vooreerst: omdat sinds onheugelijke tijden de Geneesheer van Trienwouden altijd te Oudkerk had gewoond en hij ook zwaarigheid zag tegen Noordenbos en Nauta, beiden mannen inde kracht der jaren, te concurreeren. Daarna begaf P. zich naar den Heer Heemstra te

¹⁰ veehouder

Oenkerk wonende, hier werd hij door Mijnh. en Mevrouw zeer vriendelijk ontvangen en hem te kennen gegeven: dat hij hun door Dr F., een vriend van hen, was aanbevolen. Zij spoorden P aan zich zoo spoedig mogelijk te Oenkerk te vestigen,althans nog voor nieuwjaar, zij zouden medewerken dat er eene geschikte huisvesting voor Pel bereid werd etc.etc. de concurrentie waarover P zwaar tilde meenden zij zou niet zoo groot zijn en zich grootelijks bepalen tot de inwoners van Oudkerk, zij ruimden vele zwarigheden voor P uit den weg zoodat deze ZEd beloofde voor nieuwjaar met pak en zak¹¹ te Oenkerk te zullen zijn, daar hij reeds toezegging kreeg in de herberg aldaar twee kamers te bekomen.

Pel reisde nu spoedig naar Amsterdam om alles aan te kopen hetgeen hij aan Instrumenten en voor de Apotheek noodig had, ging vervolgens naar Leeuwarden om bij den Apotheecer Haversmidt de benodigde medicijnen te bestellen ; bij dezen Heer bleef hij het middagmal gebruiken, deze vertelde hem dan ook, dat hij een der leden van de Gen.Comm. kort na Pels gehouden examen gesproken had hem in vertrouwen mededeelende dat hun President Coulon bij 't examen van P schandelijk échéc geleden en dit ook dubbel verdiend had. Het was diens stellig voornemen P op deze of geene manier te laten druipen¹² het geen hem zoo wel door het flinke examen als door de cordate houding van P totaal mislukt was zelfs zoo dat er van een afwijzing geen sprake kon zijn maar dat het een warme en langdurige discussie had gegeven om openlijk aan da examen buitengewone lof toetekennenhetgeen door stemming mislukt was.____De Heer Haversmidt waarschuwde Pel maar wat op zijn hoede te moeten zijn daar deHeer Coulon een man was zelden gewoon te zijn beleedigden trots spoedig te vergeten._____

1817 op den 2^e kerstdag 's middags 3 uren is P te Oenkerk gearriveerd vergezeld door den voerman Jan Wiegersma, die een door twee paarden getrokken zoogenaamden bijenwagen begeleide, waarop zich de apotheek en huisgeraden bevonden. 'S Avonds van dien dag kreeg P reeds een patient, en de volgende dag nog drie; vòòr nieuwjaar had hij eene verlosSing en wel te Reeperskerk alwaar hij ook den nacht vòòr zijn vertrek uit

¹¹ Bekende oude uitdrukking

¹² Zakken voor examen

Oenkerk¹³ de laatste gedaan heeft. ____ Dagelijks nam de Praktijk van P toe zoodat hij na een verblijf van 4 maanden te Oenkerk reeds alle de arme administraties ook die van Oudkerk bediende en in laatst genoemd Dorp reeds meer patienten had dan Dr.Nauta. Bij het opmaken van het kasboek in January 1819 had P buiten 53 verlosSingen, die dadelijk betaald werden, ruim f 1900- in 't boek, waaraan hem in den loop van dezelfde maand reeds f 1600- betaald zijn geworden.

Op den laten namiddag in july 1818 traden de Heeren Profssor Ends en Coulon bij P binnen tot de zoogenaamde jaarlijkse winkelvisitaties, Ends ging achter den toonbank en snuffelde daar wat in medicijnen om, Coulon vroeg om het receptboek, ging hiermee gewapend bij het venster zitten om het doortebleren en hield onder dies het volgende gesprek met P. ____Coulon: Gij hebt al erg wat Recepten, zijn hier veel zieken? P: thans weinge, maar van 't voorjaar had ik het vrij druk inzonderheid door dat ik zulk een uitgebreid veld te bereizen heb. C: van wat aard waren toen de ziekten? P: meest van inflammatoor catharalische aard, waaronder ettelijke pleurites¹⁴ en een enkele pneumonie C: hoe gaat het met uw collega Dr.Nauta te Oudkerk? P: Dat weet ik niet, maar ik hoor wel eens zeggen dat hij voornemens is van daar te vertrekken ____later vernam P dat de Heeren, juist voor zij bij hem kwamen, van de winkelvisitatie bij Dr.Nauta terugkeerden aldaar alleen met Mevrouw en niet met Nauta hadden gesproken dewijl deze uit hengelen was. ____ Eensklaps riep Coulon nog met het receptenboek in de hand: hoor eens Ends, hoor eens wat een gek recept! R/ cort.quera...coq in suffic quan.aq per hram unam ad residad colaturam add aq.calc. rec....¹⁵ Welnu zeide Ends: het is zeker voor uitwendig gebruik, ja ProfesSor, zei Pel: het is bestemd voor rottige beenzweren. cor.. wr...waarom voegt ge dat er dan niet bij? Voegde Coulon P bits toe; Pel hernam: ik meen er dit bij gezet te hebben Mijnheer en met een trad hij op 't receptboek toe en wees den Heer Coulon met den vinger dat er bij stond: Dt ad us. Ext¹⁶.,

¹³ Pel vertrok in 1821 uit Oenkerk om zich in Dragten te vestigen

¹⁴ borstvliesontsteking

¹⁵ Recept is slecht leesbaar, zeker voor modern medicus

¹⁶ Voor uitwendig gebruik

hierop sloeg Coulon het boek toe, gaf het aan P terug met de vraag: hebt ge er al effect van gehad?__het is eerst voor een paar dagen door mij klaargemaakt, maar ik vertrouw dat het wel effect zal doen antwoorde Pel. Hier na stapten de Heeren weer op zonder de minste notitie omtrent de instrumenten genomen te hebben, bij het uitgaan gaf ProfesSor Ends nog te kennen aan P de apotheek in goede orde bevonde te hebben.__

In 1819 verloor P te Oudkerk een vrouw aan metritis op de 10^e dag na hare bevalling van tweelingen, dadelijk na de geboorte der kinders ontstond bij deze vrouw een hevige metrorrhagie¹⁷, de placenta liet zich niet op de gewone wijze verwijderen, de uterus deed zich door de buik voelen als een langwerpige harde massa, P bracht op geleide der funiculus¹⁸ de linkerhand binnen en ontdekte dat de funiculus door een omslotene rinvormige opening hooger op tot de placenta voerde (Placenta incarcerata). P.....(*Tekst helaas onleesbaar*) terwijl hem het bloed over de arm stroomde vatte hij de losliggende placenta en voerde haar naar buiten, onder geheel deze bewerking bepaalde en bestuurde door de rechterhand op den buik den stand der uterus en bemerkte duidelijk dat deze door het wegnemen der placenta nederdaalde en den kogelvorm aannam, de bloeding bleef echter nog vrij sterk voortduren en bedaarde eindelijk door het aanwenden van koude formentatien op den buik. Op den 5^e dag na de verlossing, tot welken tijd het vrij goed met de kraamvrouw ging, kreeg zij bij het verbedden rillingen over de leden met koorts en buikpijn, dagelijks namen alle verschijnselen van metritis¹⁹ in omvang en hevigheid toe, trots alle daar tegen aangewende middelen, vijf dagen later bezweek zij onder stuipen.²⁰

Dit belangrijk geval, voor P het eerste in zijn praktijk, baarde nog al opzien en werd onder allerlei kleuren en geuren en niet weinig valsch gecommentarieerd, rond verteld; het kwam ook ter oore van den Heer

¹⁷ bloeding

¹⁸ navelstreng

¹⁹ Ontsteking van de baarmoeder

²⁰ Pel schrijft niets over zijn priveleven maar van belang is dat hij in 1818 trouwt en in 1820 zijn echtgenote verliest in het kraambed na de geboorte van een tweeling, ook de twee kinderen overlijden enige dagen na de geboorte.

Coulon, hoe en op welke wijze dit heeft plaats gehad, is P nooit met zekerheid bekend geworden. Misschien heeft deze of gene gediensstige geest daartoe de hand geleend en het geval, ofschoon dan ook grovelijk verminkt, uit pure philanthropie en tot bescherming zijner natuurgenoeten, inzonderheid van haar, die zich in belangwekkende omstandigheden bevonden, aan de bevoegde autoriteit kenbaar gemaakt. Of zou men durven aannemen, het geen een mijner vrienden zeker meende te weten, dat de Heer U.A.Noordenbos, vroeger Gen en Verloskundige te Oudkerk, en goed vriend van den Heer Coulon, uit loutere jalousie tegen Pel, omdat hij sedert diens komst te Oenkerk nimmer bij een zijner patienten ter consultatie gevraagd was, het geval geheel verminkt en verdraaid aan den Heer Coulon zou medegedeeld hebben. Hoe dat ook zijn moge, Pel kreeg weldra een serieus aanschrijven van den Heer Coulon, als President der Gen.Commissie, om binnen een daarbij kort bepaalde tijd aan die commissie inte zenden: een historia Morbi van voornoemd geval, alsmede van alle belangrijke gevallen welke in P.praktijk hadden plaats gehad. Ik geloof dat aan die aanschrijving door P. getrouw, en aan de Commissie volledig voldoende wijze is beantwoord. Nog binnen den bepaalde tijd zond P niet slechts een nauwkeurige geschiedenis in van het reeds genoemde geval maar ook eene van febris cathar. nervos(??) met typhus karakter bij een Boer te Giekerk, en eene van pneumonie bij een boereknecht te Tietjerk beide met gunstigen afloop.____Omtrent een en ander heeft P. later niets verder gehoord ook nimmer weder door den Heer Coulon op eenigerlei wijze lastig gevallen maar bij voorkomende gelegenheden zeer beleefd bejegend gelijk hem ook nog bleek toen hij door P in 1820 bij een phthiscu (*phthische??, moeilijk te lezen*) patiente te Oenkerk in consult verzocht werd, hij sprak toen volstrekt niet uit de hoogte tot Pel, maar kon door het voorschrijven van een decoct.lich.IJsland et Cort. Peruv.fusc. met liq.hofm en laudan. evenmin bate aanbrengen als P. met zijne Sedatieve en exspect. methode.

Conlon den medegedacht hebben, alsoe als ook zijn mege. Dit kreeg welken een brieven
aanschrijven van den Heer Conlon, als President der Gen. Commissie, om binnen een daer
by kort bepaalden tyd aan des Comissie te intezenden een historica morte van een
veel geval, alsmede van alle belangrijke gevallen welke in S. sprakelyk hadden
staats getus. Ik geloof dat aan die aanschrijving door S. getuigen, en aan de Commissie
volledig voldoende wyze te beantwoord. Nog binnen den bepaalden tyd zond S. niet
nichts een aanvankende geschiedenis in van het reeds genoemde geval maar ook
eene van fetsus lathaval. Hierover met lophum karakter by een Voor de Gekerk, en een van
unanimous by een breuknecht te Tieljeck beide met gunstigen afloop. — voortrent
en en ander heeft S. later niets verder gehoord ook nimmer weder door den Heer Conlon
op eenigerlei wyze lastig gevallen, maar by voorkomende gelegenheden zeer betoef te
regend gelijkt hem ook nog bleek toen hy door S. in 1820 by een phlebotomische punctate te bene
kerken consult. verzocht werd; hy sprak toen volbloekt niet met de hoogte tot Pol, maar
kon door het voorschrijven van een deucht lich. Upland et Cori. peruv. fusc. met loo. hofu
en landan. evenwel in beide aanbrengen als S. met zyne Sedatieve en zjuet methoden.
